

P. G. J. ten Haaf en J. M. A. M. Janssens

Samenvatting

Het doel van deze studie is het bepalen van de convergente en discriminante validiteit van verschillende maten voor drie opvoedingsconcepten: ondersteuning, autoritatieve controle en restrictieve controle. Om de opvoedingsconcepten te meten is gebruik gemaakt van observaties tijdens maaltijden en tijdens taaksituaties, interviews met ouders, een vragenlijst voor ouders en een voor kinderen, en ratingschalen. Aan deze studie hebben 89 moeders en 65 vaders en hun 89 kinderen deelgenomen (leeftijd 10-13 jaar). De convergente en discriminante validiteit zijn getoetst door middel van MTMM-analyses, exploratieve factoranalyses en LISREL-analyses. De convergente validiteit van de drie opvoedingsconcepten is bevredigend, hoewel de correlaties tussen de verschillende maten van eenzelfde concept niet zo hoog zijn als werd verwacht. De discriminante validiteit van de maten voor de drie opvoedingsconcepten is laag: maten voor ouderlijke ondersteuning en controle blijken onderling hoog samen te hangen.

Inleiding

Het doel van deze studie is het bepalen van de convergente en discriminante validiteit van maten voor drie opvoedingsconcepten: ondersteuning, autoritatieve controle en restrictieve controle. Rollins en Thomas (1979) definiëren ondersteuning als gedrag van een ouder waardoor het kind zich op zijn gemak voelt in aanwezigheid van de ouder en zich geaccepteerd en gewaardeerd voelt als persoon. In de literatuur worden verschillende andere termen gebruikt om ondersteuningsgedrag te definiëren: koestering, warmte, affectie, acceptatie, liefde

en responsiviteit. In de volgende paragrafen bedoelen we met ondersteuning al deze warme, affectieve en ondersteunende ouderlijke gedragingen, omdat een warme, affectieve en ondersteunende relatie het gemeenschappelijke element in al deze gedragingen is.

Ouderlijke controle verwijst naar ouderlijke gedragingen, waarmee de ouder grenzen stelt aan het gedrag van een kind. In deze studie hebben we binnen de algemene controle-dimensie twee meer specifieke concepten onderscheiden: autoritatieve controle en restrictieve controle. We hebben hiervoor twee overwegingen. Ten eerste, in een algemeen controle-concept worden kwalitatief verschillende gedragingen onder één noemer geplaatst. Dat wil zeggen, er wordt geen onderscheid gemaakt tussen krachtig, dwingend, restrictief controle- en disciplineringsgedrag van de ouder en de meer kindgeoriënteerde controle-technieken waarbij informatie wordt verstrekt. In de literatuur wordt vaker een onderscheid tussen dwingende en kind-gerichte controle-gedragingen gemaakt (Baumrind, 1971, 1973; Hoffman, 1975; Maccoby & Martin, 1983; Rollins & Thomas, 1979), maar tot nu toe is in empirisch onderzoek zelden rekening gehouden met dit kwalitatieve onderscheid. Ten tweede, het onderscheid tussen de meer machtsuitoefende controle-technieken en de meer kindgeoriënteerde informatieve controle-technieken is ook gebaseerd op de verschillende consequenties die de technieken hebben voor de ontwikkeling van de competentie van het kind (sociaal, cognitief en gedragsmatig) (vgl. Maccoby & Martin, 1983; Rollins & Thomas, 1979). Kindgeoriënteerde controle-technieken hebben een positievere invloed op de ontwikkeling van een kind dan machtsuitoefende technieken.

In de volgende paragrafen gebruiken we voor die twee kwalitatief verschillende vormen van controle de termen autoritatieve en restrictieve controle. Autoritatieve controle (Baumrind, 1973; Staub, 1979) is geconceptualiseerd in termen van het aanmoedigen van de onaf-

* Dit onderzoek is gesubsidiëerd door de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

hankelijkheid van het kind, redenen geven, uitleg geven, inductieve disciplinerings technieken gebruiken en het kind op rationele wijze begeleiden. Het gemeenschappelijke element in deze gedragingen is dat de ouder niet probeert zijn wil aan het kind op te leggen. Ouders hebben bepaalde verwachtingen van rijp gedrag van hun kinderen en geven uitleg waarom zij die verwachtingen hebben. Als een kind niet aan die verwachtingen voldoet, probeert een ouder uit te leggen waarom dat niet geaccepteerd wordt. Ook moedigt de ouder het kind aan tot zelfstandig gedrag. In het geval van autoritatieve controle probeert de ouder de redelijkheid van zijn gedrag aan het kind duidelijk te maken.

Restrictieve controle kan omschreven worden in termen van striktheid in het afdwingen van regels, strikte grenzen stellen aan het gedrag van het kind, veel gebruik maken van geboden en verboden (Becker, 1964). Hoffman (1970) gebruikt de term machtsuitoefening en verwijst hiermee naar gedragingen zoals fysieke straf, deprivatie van privileges en van materiële bronnen. In de volgende paragrafen worden al deze gedragingen beschouwd als vormen van restrictieve controle. Het gemeenschappelijke element is dat ouders hun wil aan het kind proberen op te leggen; het is niet toegestaan over ouderlijke eisen te discussiëren en van kinderen wordt gehoorzaamheid verwacht. Ouders bepalen wat er gebeurt. Aan het kind is geen uitleg verschuldigd. Autonomie wordt niet op prijs gesteld. Een kind mag pas iets zelfstandig doen als ouders het dwingend als eis opleggen.

Om de convergente en discriminante validiteit van maten te onderzoeken wordt veelal gebruik gemaakt van de multitrek-multimethode analyse (MTMM) (Campbell & Fiske, 1959). Deze analyse is gebaseerd op een matrix van correlaties tussen concepten die met verschillende methoden zijn gemeten. Volgens Campbell en Fiske (1959) is er sprake van convergente validiteit van een concept, als de verschillende maten van dat concept onderling hoog correleren (hoge monotrek-heteromethode correlaties). Er is sprake van discriminante validiteit als deze monotrek-heteromethode correlaties hoger zijn dan de correlaties tussen verschillende concepten, al

dan niet met dezelfde methode gemeten (heterotrek-monomethode en heterotrek-heteromethode correlaties).

Om na te gaan welke aanwijzingen reeds gevonden zijn voor de convergente en discriminante validiteit van maten die gebruikt zijn om opvoedingsconcepten te meten, hebben we 28 studies geselecteerd, gepubliceerd tussen 1980 en 1991, waarin verschillende maten zijn gebruikt om opvoedingsconcepten te meten. De selectie is gebaseerd op het ERIC-systeem en het PSYCLIT-systeem en op artikelen en dissertaties van Nederlandse auteurs. De resultaten met betrekking tot de convergente en discriminante validiteit worden weergegeven in Bijlage 1. We gaan kort op de bevindingen van deze literatuurstudie in. Voor een uitvoerige bespreking verwijzen we naar Ten Haaf (1993).

Uit de resultaten van Bijlage 1 rijst geen eenduidig beeld op met betrekking tot de convergente validiteit. Sommige studies vinden aanwijzingen dat maten voor opvoedingsconcepten over het algemeen convergent valide zijn, maar nog meer studies suggereren dat de convergente validiteit van deze maten over het algemeen matig of laag is. Ook de bevindingen ten aanzien van de discriminante validiteit van de opvoedingsmaten is niet eenduidig. Slechts in vier studies (Grolnick & Ryan, 1989; Janssen, 1990; Schwarz, Barton-Henry & Pruzinsky, 1985; Schwarz & Mearns, 1989) wordt expliciet geconcludeerd dat de discriminante validiteit van de gebruikte maten bevredigend is. In de meeste studies is gevonden dat maten voor restrictieve controle negatief samenhangen met maten voor ouderlijke ondersteuning en met maten voor autoritatieve controle, en dat maten voor ouderlijke ondersteuning en maten voor autoritatieve controle onderling positief samen hangen.

Een tweede resultaat van het overzicht van de 28 studies is, dat in slechts enkele studies de convergente en discriminante validiteit geanalyseerd is op basis van de criteria van Campbell en Fiske, hoewel de verzamelde data wel geschikt zijn voor een dergelijke analyse. Evenmin is de validiteit op een andere systematische manier onderzocht.

In deze studie maken we in de eerste plaats gebruik van MTMM-analyse zoals voorgesteld door Campbell en Fiske. Recent hebben ver-

schillende onderzoekers (Graham, Rohrbach, Hanse, Flay & Johnson, 1989; Marsh & Hocevar, 1988; Schmitt & Stults, 1986; Widaman, 1985) gewezen op enkele problemen met betrekking tot MTMM-analyse. Ten eerste, Campbell en Fiske analyseren de MTMM-matrix door middel van eenvoudige visuele inspectie. Criteria voor de bepaling van de convergente validiteit zijn duidelijk en onomstreden. Correlaties tussen verschillende maten voor hetzelfde concept moeten statistisch significant en groot genoeg zijn om verder validiteitsonderzoek te rechtvaardigen. Met betrekking tot de discriminante validiteit zijn de criteria echter niet zo duidelijk. De beoordeling van discriminante validiteit is subjectief. Campbell en Fiske hebben geen eenduidige criteria geformuleerd. Ten tweede, op basis van MTMM-analyse kan unieke variantie niet onderscheiden worden van methodevariantie, noch kan methodevariantie onderscheiden worden van conceptuele variantie. Ten derde, MTMM-analyse veronderstelt ongecorrleerde conceptuele factoren en ongecorrleerde methodefactoren. De analyses zijn beperkt, als aan deze veronderstellingen niet wordt voldaan (Graham et al., 1989; Marsh & Hocevar, 1988; Schmitt & Stults, 1986).

De laatste jaren wordt Confirmatory Factor Analysis (CFA) frequent toegepast als een alternatieve analyse-methode (Graham et al., 1989; Marsh & Hocevar, 1988; Widaman, 1985). CFA maakt deel uit van de LISREL-procedure (Jöreskog & Sörbom, 1981). De onderliggende structuur van de MTMM-matrix kan worden onderzocht met behulp van CFA. Deze onderliggende structuur zou dan moeten bestaan uit een aantal latente conceptuele en methodefactoren, waarop de verschillende maten moeten laden. De variantie van elke maat wordt onderscheiden in conceptuele variantie en methodevariantie. Bovendien heeft elke maat unieke variantie. Ook deze analysemethode hebben we toegepast om de convergente en discriminante validiteit van maten voor opvoedingsconcepten te onderzoeken.

In ons onderzoek worden drie latente conceptuele factoren verondersteld, een Ondersteunings-, een Autoritatieve Controle- en een Restrictieve Controle-factor. We hebben in onze studie gebruik gemaakt van observaties tijdens maaltijden en tijdens taaksituaties, in-

terviews met ouders over opvoedingssituaties, een vragenlijst voor ouders en een voor kinderen, en ratingschalen. Aangezien elk concept met deze vijf verschillende methoden is gemeten, zouden op elke conceptuele factor vijf verschillende maten moeten laden. Op de Ondersteuningsfactor worden bijvoorbeeld hoge ladingen van de vijf maten voor ondersteuning verwacht.

De variantie van een maat is niet alleen afhankelijk van het concept dat het beoogt te meten, maar ook van de gebruikte methode. Om deze zogenaamde methodevariantie te kunnen verklaren, moeten methodefactoren in het model worden opgenomen. Alle maten die vastgesteld zijn met dezelfde methode zouden moeten laden op een methodefactor. In ons onderzoek moeten wij derhalve vijf methodefactoren onderscheiden: een voor de observatie-maten, een voor de interview-maten, een voor de maten van de vragenlijst voor ouders, een voor de maten van de vragenlijst voor kinderen, en een voor de maten van de ratingschalen. Op elke methodefactor worden drie ladingen verondersteld, namelijk van de maten voor ouderlijke ondersteuning, voor autoritatieve controle en voor restrictieve controle.

De LISREL-analyse geeft aanwijzingen voor de convergente en discriminante validiteit van de verschillende maten. Er is sprake van convergente validiteit van maten van een opvoedingsconcept, als alle maten van dit concept hoog laden op de veronderstelde conceptuele factor. Van discriminante validiteit is sprake als ten eerste blijkt dat maten die op de conceptuele factor laden waarop ze ook zouden moeten laden, niet laden op andere conceptuele factoren. Ten tweede moet blijken dat de schattingen van de correlaties tussen conceptuele factoren laag zijn.

Als een model niet past bij de data, is het mogelijk andere, wellicht beter passende modellen te analyseren. In deze studie veronderstellen we drie gecorrleerde opvoedingsconcepten: ouderlijke ondersteuning, autoritatieve controle en restrictieve controle, omdat uit de resultaten van ons literatuuroverzicht blijkt dat veelal significante relaties zijn gevonden tussen ouderlijke ondersteuning, autoritatieve controle en restrictieve controle. Bovendien zijn we gestart met vijf ongecorrleerde methodefactoren. We veronderstellen dat elke

methode zijn eigen variantie creëert; die variantie is onafhankelijk van de variantie gecreëerd door andere methoden. Nu kan men stellen dat er naast verschillen in de methode, er ook verschillen zijn in de bronnen van informatie. Zo zijn bij het ouder-interview en de oudervragenlijst de ouders de bron en bij de ratingschalen en de observaties een onafhankelijke observator. Dat zou gecorreleerde methode-factoren meer aannemelijk maken. Het feit echter dat scores op bepaalde maten mede bepaald zijn door dezelfde bron leidt in eerste instantie tot correlaties tussen die maten en daarmee wordt rekening gehouden door uit te gaan van gecorreleerde conceptuele factoren. Ook is ervan uitgegaan dat de methode- en conceptuele factoren niet met elkaar gecorreleerd zijn en dat ook errortermen in het model onafhankelijk van elkaar zijn.

Op zoek naar beter fittende modellen hebben we gebruik gemaakt van aanwijzingen die de LISREL-analyses leveren. Op de eerste plaats geeft de LISREL-analyse aan of bepaalde ladingen op latente factoren hoog genoeg zijn. Men kan in vervolganalyses niet-significante ladingen elimineren. Ook geeft het programma aan of bepaalde ladingen alsnog moeten worden verondersteld. Hetzelfde geldt voor correlaties tussen factoren. Het programma geeft aan of bepaalde correlaties terecht of onterecht op nul gesteld zijn en of bepaalde correlaties die verondersteld werden, terecht in de model-specificaties zijn opgenomen. Ten slotte toetst het programma of bepaalde errortermen ten onrechte als ongecorrleerd zijn verondersteld. Het laatste heeft overigens pas zin als het gaat om errortermen die behoren bij maten die onderling ipsatief gescoord zijn of bij maten die gebaseerd zijn op interviews en vragenlijsten waar de informatie in beide gevallen door de ouders zelf gegeven is, dan wel bij maten die gebaseerd zijn op observaties en de ratingprocedure waar de informatie in beide gevallen door een onafhankelijke observator is verzameld.

Patterson en Bank (1986) en Dishion (1990) hebben eveneens voorgesteld om LISREL-analyses te gebruiken om MTMM-data te onderzoeken, maar zij hebben de vraag naar de convergente en discriminante validiteit niet onderzocht door middel van LISREL-analyses. Patterson en Bank, en Dishion hebben voorgere-

steld om alvorens LISREL-analyse uit te voeren eerst factoranalyse te verrichten, om na te gaan of de verschillende maten voor een bepaald concept laden op de conceptuele factor waarop zij verondersteld worden te laden. Als bijvoorbeeld alle vijf maten voor ouderlijke ondersteuning laden op één factor, dan kan men concluderen dat de convergente validiteit van deze vijf maten bevredigend is. Ze vormen een robuuste conceptuele factor. Met behulp van factoranalyse hebben we ook geanalyseerd, of maten voor autoritatieve controle op een factor Autoritatieve Controle laden, en of maten voor restrictieve controle laden op een factor Restrictieve Controle. Deze exploratieve factoranalyses zijn uitgevoerd, omdat het geen zin heeft LISREL-analyse uit te voeren, wanneer van tevoren duidelijk is dat geen robuuste conceptuele factoren zijn te verwachten.

Alle analyses zijn voor vaders en moeders afzonderlijk uitgevoerd. We hebben dit gedaan, omdat we aanwijzingen hebben gevonden, dat conclusies over de convergente en discriminante validiteit voor vaders en moeders kunnen verschillen (zie o.m. Demo et al., 1987; Gecas & Schwalbe, 1986; Grolnick & Ryan, 1989; Roberts, 1986).

1 Methode

1.1 Subjecten

Aan deze studie hebben 154 ouders, 89 moeders en 65 vaders van 89 gezinnen deelgenomen. De gezinnen hebben tenminste één kind, in de leeftijd van 10 tot 13 jaar. Het betreft 43 dochters en 46 zonen. De gemiddelde leeftijd van de moeders is 40 jaar, van de vaders 42 jaar. De onderzoeksgroep blijkt wat betreft sociaal-economische achtergrond redelijk homogeen. Het opleidings- en beroepsniveau van zowel moeders als vaders is tamelijk hoog.

1.2 Instrumenten

Om scores op de drie opvoedingsconcepten vast te stellen hebben we gebruik gemaakt van observaties, interviews met ouders, een vragenlijst voor ouders, een vragenlijst voor kinderen en ratingschalen.

Observaties

De gezinnen zijn thuis geobserveerd. In navolging van Cromwell, Olson en Fournier (1976) hebben we een naturalistische taak, een probleemoplossingstaak en een beslissingstaak ontwikkeld. Als naturalistische taak hebben we maaltijdsituaties geselecteerd, omdat het bij maaltijden gaat om vaak voorkomende situaties, waarbij meestal zowel beide ouders als het kind thuis zijn. In elk gezin is tijdens drie maaltijden geobserveerd. De probleemoplossingstaak bestaat uit het oplossen van tangrampuzzels, de beslissingstaak is een vakantie plannen-taak waarbij het gezin wordt gevraagd plannen te maken voor de zomervakantie. Op basis van De Wuffel (1986) is een expressieve taak ontworpen. Aan vader, moeder en het kind wordt een spelbord overhandigd en gevraagd spelregels te maken en het spel te spelen. In elke observatie-sessie participeerden tenminste beide ouders en het kind dat aan het onderzoek deelnam.

De conversaties in de gezinnen zijn op een cassette-recorder opgenomen. De eerste 20 minuten van elke geobserveerde maaltijd en 10 minuten van elke taaksituatie zijn uitgeschreven. De drie opvoedingsconcepten zijn in gedragscategorieën geoperationaliseerd. Op basis van socialisatieliteratuur, studies van ouder-kind interacties en resultaten van een vooronderzoek in tien gezinnen, zijn gedragscategorieën gedefinieerd om verbale interactie te coderen. De opvoedingsconcepten en indicatoren voor elk concept zijn:

- Ondersteuning: *affektieve uitingen op initiatief van de ouder*: stimuleren, verbaal prijzen, vragen naar wensen en gevoelens van het kind, troetelnaampjes geven; *kindgerichte conversatie op initiatief van de ouder*: het kind ontspannen en gemoedelijk vragen naar dagelijkse activiteiten; *affektieve uitingen van de ouder in reactie op gedrag van het kind*: geruststellen, troosten, stimuleren van het kind in een moeilijke taak; *kindgerichte conversatie in reactie op gedrag van het kind*: gemoedelijke reactie van de ouder op een verhaal of een vraag van het kind over gebeurtenissen, accepteren van voorstellen van het kind;
- Autoritatieve controle: *uitleg of informatie verschaffen*: ouder geeft uitleg of informatie over zijn of haar gedrag, informatie over de

uit te voeren taak; *aanmoedigen van onafhankelijk gedrag*: het kind stimuleren tot zelfstandig oplossen, wijzen op eigen verantwoordelijkheid van het kind; *suggesties*: suggesties geven ten aanzien van (taak-)gedrag, uitnodigende vragen stellen waarbij het kind de vrijheid heeft een suggestie uit te voeren, gedragsalternatieven aanreiken;

- Restrictieve controle: *verbale of fysieke dreiging*: dreigen met fysieke of niet fysieke straf, schreeuwen; *ongenoegen uiten*: de ouder geeft ongenoegen te kennen over het gedrag van het kind; *afkeuren*: afkeuren of afwijzen van gedrag; *strikte grenzen stellen*: strikte grenzen stellen door middel van geboden en verboden, stellen wat gedaan moet worden; *verantwoordelijk gedrag eisen*: eisen dat kind zich zelfstandig en verantwoordelijk gedraagt.

Alle verbale interacties tussen een ouder en het kind zijn gecodeerd. De analyse-eenheid was een uiting van de ouder. Per uiting is bekeken onder welke gedragscategorie die uiting viel. Voor elke ouder is berekend hoeveel uitingen tijdens de drie maaltijden en de drie taaksituaties als ondersteunend, autoritatief controlerend of restrictief controlerend zijn gecodeerd. Omdat het totaal aantal uitingen per ouder aanzienlijk varieerde, zijn proportiescores berekend. Voor elke ouder zijn drie observatiescores berekend: een proportiescore voor elk opvoedingsconcept. Hoe hoger de score, hoe ondersteunender etc. de ouder is. Om de betrouwbaarheid te bepalen zijn 20 protocollen door twee onafhankelijke beoordelaars gecodeerd. Vervolgens zijn voor elk concept Pearson correlaties tussen proportiescores voor de twee codeurs berekend. De Pearson correlaties zijn als volgt: ondersteuning .83, autoritatieve controle .85, restrictieve controle .94. Voor elk opvoedingsconcept is de betrouwbaarheid bevredigend.

Interview met de ouder

Bij beide ouders afzonderlijk is thuis een interview afgenomen. Twaalf hypothetische situaties en twee alledaagse problematische opvoedingssituaties zijn voorgelegd. De hypothetische situaties beschrijven een kind dat een norm of huisregel overtreedt, of een kind dat zich ondanks een aansporing daartoe niet prosociaal gedraagt.

We hebben de ouders gevraagd te reageren zoals zij gewoonlijk in een dergelijke situatie zouden doen. Elk interview duurde ongeveer een half uur. De interviews zijn op een cassette-recorder opgenomen en uitgeschreven. Van elke ouder zijn alle reacties in elke situatie gecodeerd. Veel ouders geven meer dan één reactie in elke situatie. In het algemeen hebben we dezelfde gedragscategorieën gebruikt als voor de observatiedata. We hebben enkele additionele gedragscategorieën ontwikkeld om de interviewdata gedetailleerder te kunnen coderen. De additionele categorieën voor elk concept zijn als volgt:

- Ondersteuning: *emotionele ondersteuning*: het kind emotionele ondersteuning geven, begrip tonen voor gedrag van het kind; *indirecte responsiviteit*: het kind naar zijn motieven vragen, indirecte emotionele ondersteuning geven; *responsiviteit zich uitend in gedrag naar anderen*: gedrag van de ouder ten aanzien van anderen in het belang van het kind;
- Autoritatieve controle: *aanmoedigen tot persoonlijk of materieel herstel*: het kind vragen het weer goed te maken met het slachtoffer of verontschuldigen aan te bieden; *wijzen op gevolgen van gedrag*: wijzen op de gevolgen van gedrag voor een ander, of op de situatie waarin een ander verkeert; *rolneming*: het kind stimuleren om zich te verplaatsen in de positie van een ander;
- Restrictieve controle: *persoonlijk of materieel herstel eisen*: eisen dat het kind het weer goed maakt met het slachtoffer; *zelfstandig of verantwoordelijk gedrag eisen*: eisen dat het kind verantwoordelijkheid neemt voor zijn of haar gedrag.

Voor elke ouder zijn drie scores berekend: de proportie van de reacties in de 14 situaties die zijn gecodeerd als ondersteunend gedrag, autoritatief controlerend gedrag of restrictief controlerend gedrag.

Twee codeurs hebben afzonderlijk 10 protocollen gescoord; de interrater-betrouwbaarheid was 79%, dat wil zeggen dat 79% van alle ouderlijke reacties door de twee codeurs aan dezelfde categorie is toegewezen.

Vragenlijst voor ouders

In ons onderzoek is de Nederlandstalige bewerking van de Child Rearing Practices Report (Block, 1981; Siebenheller, 1990) opgenomen. Het instrument bestaat uit 100 uitspraken over opvoeding die in de vorm van een Q-sort aan de ouders zijn voorgelegd. De ouders is gevraagd de kaartjes waarop de items waren gedrukt te verdelen in 9 groepen (1 = minst op mij van toepassing, 9 = meest op mij van toepassing). Elke groep bevat 11 of 12 (de middelste groep) kaartjes. De ouders ontvingen instructies en vervolgens hebben zij deze taak thuis, afzonderlijk, verricht. Bij de selectie van items als indicatoren voor een opvoedingsconcept hebben we ons laten leiden door twee overwegingen. Ten eerste, Holden en Edwards (1989) hebben duidelijk gemaakt dat vragenlijsten voor ouders zoals de CRPR, verschillende opvoedingsaspecten meten: attitudes, gedragsintenties, opvattingen, zelfpercepties en waarden. Wij hebben items geselecteerd die gedragsintenties meten. Ten tweede, we hebben die items geselecteerd die door drie deskundigen op het gebied van ouderlijke socialisatie als indicatoren voor een opvoedingsconcept werden beschouwd. Dertien items vormen de schaal Ondersteuning, bestaande uit items als helpen en troosten als het kind in moeilijkheden verkeert, plezier beleven aan de omgang met het kind en een affectieve en liefdevolle omgang hebben met het kind. Tien items zijn indicatief voor de schaal Autoritatieve Controle; deze items formuleren ouderlijke gedragingen zoals een beroep doen op de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van het kind zonder daarbij iets dwingend op te leggen, uitleg geven bij verbieden van gedrag en het aanmoedigen van onafhankelijkheid van het kind. De schaal Restrictieve Controle bevat 22 items; in deze items worden gedragingen geformuleerd zoals toezicht uitoefenen op het doen en laten van het kind, (dreigen met) straf geven en beheersing van gedrag eisen.

Voor elke ouder is een score bepaald voor ondersteuning, voor autoritatieve controle en voor restrictieve controle door de gemiddelde score over de items van een schaal te berekenen. De interne consistenties (Cronbach's alpha) zijn .73, .77 en .71 voor respectievelijk de schalen Ondersteuning, Autoritatieve Controle en Restrictieve Controle.

Vragenlijst voor kinderen

We hebben het kind gevraagd naar frequenties van opvoedingsgedragingen, variërend van bijna nooit (= 1) tot zeer vaak (= 5). Voor moeders en vaders zijn parallel-versies ontwikkeld.

De schaal Ondersteuning, gebaseerd op Hoffman en Saltzstein (1967) en op Van Seyen (1985), bestaat uit 18 items; deze verwijzen naar gedragingen zoals affectie, genieten met het kind, en aandacht hebben voor het kind. Zeven items, gebaseerd op Hoffman (1970) en op Siebenheller (1990), vormen de schaal Autoritatieve Controle; deze items verwijzen naar gedragingen zoals uitleg geven over consequenties van gedrag, het kind aanmoedigen verantwoordelijkheid te nemen voor zijn gedrag. De schaal Restrictieve Controle bestaat uit 12 items, gebaseerd op Hoffman en Saltzstein (1967) en op Siebenheller (1990); deze verwijzen naar gedragingen zoals straffen, waarschuwingen geven en verbieden van gedrag. Voor elke schaal zijn alpha-coëfficiënten berekend. Deze zijn als volgt: ondersteuning .93, autoritatieve controle .57 en restrictieve controle .76.

Voor elke ouder is de gemiddelde score op een schaal berekend: hoe hoger de score, hoe meer ondersteunend, autoritatief controlerend of restrictief controlerend de ouder is volgens het kind.

Ratingschalen

Elk gezin is bezocht door een medewerk(st)er van het onderzoeksteam. De onderzoeker nam de interviews bij ouders en kind af en observeerde hen. Na afloop van de interviews en observatie-sessies beoordeelde de onderzoeker moeder en vader afzonderlijk op ratingschalen. Voor elk concept zijn twee ratingschalen gebruikt. De schalen hadden de vorm van vijf-puntsschalen. Voor elke ouder zijn drie somscores berekend door de twee scores op de betreffende schalen te sommeren. De twee schalen voor elk concept zijn als volgt:

- Ondersteuning:
 - a) affectief gedrag op initiatief van de ouder;
 - b) adequaat en affectief reageren op signalen van het kind;
- Autoritatieve Controle:
 - a) redenen, uitleg en informatie geven;
 - b) aanmoedigen van verantwoordelijk en

onafhankelijk gedrag;

- Restrictieve Controle:
 - a) verbaal en fysiek overwicht van de ouder;
 - b) strikte regels stellen.

Voorafgaand aan de dataverzameling zijn de raters getraind door middel van een rollenspel, met behulp van audiobanden en met behulp van uitgeschreven protocollen van gezinnen uit een vooronderzoek. Voor 42 ouders zijn door twee onafhankelijke codeurs scores op elke schaal toegekend, een beoordelaar die de observaties en de interviews met de gezinnen uitvoerde en een expertbeoordelaar (de eerste auteur) op basis van bandopnames en protocollen. De beoordelaar die in het gezin was geweest beschikte over veel meer informatie dan de expertbeoordelaar die op basis van audiobanden en protocollen scores heeft toegekend. Desondanks zijn de Pearson correlaties tussen de scores van de twee beoordelaars tamelijk hoog: ondersteuning .60, autoritatieve controle .75 en restrictieve controle .62.

1.3 Procedure

De gezinnen die aan het onderzoek hebben deelgenomen, zijn benaderd via basisscholen in Nijmegen en omgeving. Aan leerkrachten is gevraagd brieven te verspreiden onder leerlingen van de groepen zes, zeven en acht. Aan ouders werd gevraagd deel te nemen aan een onderzoek naar opvoedingssituaties en is kort het doel en de werkwijze van het onderzoek uiteengezet. Na aanmelding is telefonisch contact opgenomen met het gezin, is een korte toelichting gegeven en is de eerste afspraak gemaakt. Tijdens het eerste bezoek is een vragenlijst over achtergrondkenmerken van het gezin afgenomen en zijn moeder en vader geïnterviewd over opvoedingssituaties. Na afloop hiervan zijn drie vervolgsafspraken gemaakt: drie afspraken om te observeren tijdens de avondmaaltijd en tijdens een van de taaksituaties.

Na het laatste bezoek heeft het gezin de toegezegde financiële vergoeding (*f* 100,-) ontvangen.

Tabel 1

Convergente en discriminante correlaties voor de opvoedingsconcepten Ondersteuning, Autoritatieve Controle en Restrictieve Controle voor de data van moeders (onder de diagonaal) en voor de data van vaders (boven de diagonaal)

	Ratingschalen			Observatie			Ouderinterview			Oudervragenlijst			Kindvragenlijst		
	O	AC	RC	O	AC	RC	O	AC	RC	O	AC	RC	O	AC	RC
Ratingschalen															
O		.47	-.21	.37	.05	-.22	.32	.05	-.29	.58	.32	-.41	.32	.27	-.14
AC	.56		-.01	.26	.03	-.27	.43	.24	-.32	.42	.48	-.45	-.04	-.01	-.35
RC	-.40	-.19		-.49	.08	.47	-.35	.00	.24	-.17	-.26	.26	-.10	-.01	.24
Observatie															
O	.34	.30	-.41		.04	-.69	.33	.01	-.31	.23	.48	-.29	.21	.12	-.23
AC	.34	.37	-.17	-.10		-.16	-.06	.03	-.03	-.07	.19	.02	-.14	.04	.09
RC	-.41	-.28	.50	-.68	-.12		-.28	-.03	.35	-.06	-.45	.34	-.08	-.15	.27
Ouderinterview															
O	.44	.40	-.13	.25	.17	-.23		-.04	-.53	.34	.29	-.33	.07	-.02	-.24
AC	.22	.38	-.23	.25	.18	-.21	.08		-.34	-.06	.32	-.15	.00	.20	-.04
RC	-.43	-.42	.29	-.33	-.13	.31	-.58	-.58		-.18	-.43	.41	-.20	-.29	.22
Oudervragenlijst															
O	.45	.39	-.18	.24	.23	-.21	.38	.11	-.38		.36	-.53	.18	-.04	-.27
AC	.23	.40	-.22	.23	.05	-.25	.19	.26	-.30	.37		-.53	.04	.08	-.36
RC	-.29	-.44	.19	-.36	.00	.30	-.26	-.22	.40	-.47	-.64		-.17	-.03	.30
Kindvragenlijst															
O	.23	.20	-.05	.36	-.07	-.14	.21	.47	-.41	.26	.11	-.21		.53	.04
AC	.28	.22	-.12	.28	.10	-.25	.21	.31	-.35	.22	.18	-.25	.47		.33
RC	-.18	-.33	.13	-.20	-.05	.04	-.19	-.05	.23	-.15	-.32	.28	.07	.22	

Noot 1 Correlaties in vet gedrukt: convergente validiteitscoëfficiënten

Noot 2 $r = .21$ -.26, $p < .05$; $r > .28$, $p < .01$

Noot 3 O = Ondersteuning; AC = Autoritatieve Controle; RC = Restrictieve Controle

2 Resultaten

De vraag of maten voor eenzelfde concept convergent valide zijn, hebben we allereerst bestudeerd met de MTMM-analyse. Daartoe is de correlatiematrix onderzocht, die bestaat uit correlaties tussen scores voor de maten voor de opvoedingsconcepten. De matrices voor de data van moeders en de data van vaders zijn weergegeven in Tabel 1.

Uit Tabel 1 blijkt voor de data van moeders dat 23 van de 30 convergente validiteitscoëfficiënten significant zijn op 5%-niveau. Deze coëfficiënten variëren tussen .21 en .50. De gemiddelde convergente validiteitscoëfficiënten zijn als volgt: Ondersteuning $M = .32$, Autoritatieve Controle $M = .25$ en Restrictieve Controle $M = .27$. Voor de data van vaders zijn 21 van de 30 convergente validiteitscoëfficiënten significant. Deze coëfficiënten variëren van .21 tot .58. De gemiddelde convergente correlaties tussen maten voor de concepten zijn: Ondersteuning $M = .35$, Autoritatieve Controle $M = .16$ en Restrictieve Controle $M = .31$. De meeste convergente validiteitscoëfficiënten zijn significant, maar niet hoog. Deze resulta-

ten zijn vergelijkbaar met resultaten die zijn gevonden in de studies die in de inleiding zijn besproken. Op basis van significantie-toetsen kunnen we concluderen dat maten voor opvoedingsconcepten convergente validiteit bezitten, de hoogte van de coëfficiënten is echter gering. De resultaten laten zien dat de maten voor Autoritatieve Controle van vaders geen convergente validiteit bezitten. De correlaties tussen maten voor dit concept zijn zeer laag. Dit komt vooral door de lage correlaties tussen de observatiescores en kindmaten voor dit concept en andere maten voor hetzelfde concept.

Uit Tabel 1 kunnen we ook conclusies trekken over de discriminante validiteit van de gebruikte maten. De correlaties tussen maten voor verschillende concepten, bijvoorbeeld tussen maten voor ondersteuning en maten voor autoritatieve controle, of tussen maten voor autoritatieve controle en maten voor restrictieve controle, zijn zeer hoog. Zowel voor de data van moeders als voor de data van vaders geldt dat correlaties tussen maten voor ondersteuning en maten voor autoritatieve controle hoog en positief zijn, correlaties tussen maten voor autoritatieve controle en maten voor res-

trictieve controle, alsook tussen maten voor ondersteuning en maten voor restrictieve controle zijn hoog en negatief. Veel discriminante correlaties zijn hoger dan convergente correlaties. De discriminante validiteit lijkt derhalve niet bevredigend.

Op de tweede plaats hebben we voor elk concept exploratieve factoranalyses uitgevoerd, zoals door Fiske (1982), Patterson en Bank (1986) en Dishion (1990) is voorgesteld. De bedoeling van deze analyses was na te gaan of de verschillende maten voor een concept laden op één factor. Dit is het geval als uit de resultaten van de factoranalyse blijkt dat er geen tweede of derde factor met een eigenwaarde groter dan één nodig is om de variantie in de verschillende maten te verklaren. Twee factoranalyses op de data van moeders (nl. voor de concepten ondersteuning en autoritatieve controle) leiden tot een één-factor oplossing. Een eerste exploratieve factoranalyse op maten voor restrictieve controle leidt tot een tweefactoren oplossing. In een tweede factoranalyse is het aantal te trekken factoren op één gesteld om te onderzoeken of een één-factor oplossing aanvaardbaar is. Alle maten laden tamelijk hoog (>.40) op de ene factor. De interne consistenties voor de drie factoren zijn respectievelijk .70, .62 en .65; de homogeniteit van de factoren is acceptabel.

Ook twee factoranalyses op de data van vaders (nl. voor de concepten ondersteuning en restrictieve controle) leiden tot een één-factor oplossing. Een eerste factoranalyse op maten voor autoritatieve controle leidt tot een driefactoren oplossing. Als het aantal te trekken factoren op één wordt gesteld, leidt dat niet tot een aanvaardbare oplossing: slechts twee van de vijf maten laden hoog (>.40) op de ene factor. Interne consistenties voor ondersteuning, autoritatieve controle en restrictieve controle zijn respectievelijk .68, .49 en .69. De homogeniteit van de factoren Ondersteuning en Restrictieve Controle blijkt bevredigend; dit blijkt niet het geval voor Autoritatieve Controle.

Aangezien vijf van de zes factoranalyses tot een één-factor oplossing leiden, hebben we Confirmerende Factor Analyse uitgevoerd om de convergente én discriminante validiteit tegelijkertijd te onderzoeken. Verschillende indicatoren zijn gebruikt om te toetsen of een model met de data overeenstemt. In de eerste

plaats is een χ^2 berekend en is getoetst of het model significant van de data afwijkt. Is dat het geval dan stemt het model strikt genomen niet overeen met de data. In de tweede plaats is de Goodness of Fit-index (*GFI*) berekend. Als een *GFI* meer dan .90 bedraagt, dan is het model bevredigend (Lavee, 1988; Lapsley & Quintana, 1989).

Moeders

Ons uitgangsmodel leidt bij de data voor moeders tot een significante χ^2 ($\chi^2 = 118.81$, $df = 76$, $p < .001$, $GFI = .85$). Omdat het model niet met de data overeenstemt, proberen we een beter passend model te vinden.

Modificatie-indices en de significantie van ladingen van maten op de latente factoren laten zien hoe het model verbeterd kan worden. Uit de resultaten van ons uitgangsmodel blijkt dat tussen één paar variabelen gecorreleerde errortermen worden verondersteld, gecorreleerde errortermen tussen de ouderinterviewmaten voor autoritatieve controle en voor ondersteuning. Het betreft derhalve twee maten die met behulp van dezelfde methode zijn vastgesteld. Bovendien blijkt dat de maat voor ondersteuning zoals gemeten met de ratingprocedure niet significant laadt op de latente methodefactor Rating. Op basis van deze bevindingen hebben we ons uitgangsmodel gewijzigd. We hebben gecorreleerde errortermen ingevoerd tussen de ouderinterviewmaten voor autoritatieve controle en voor ondersteuning, en de lading van de maat voor ondersteuning op de methodefactor Rating is op nul vastgezet. Dat gewijzigde model stemt wederom niet overeen met de data ($\chi^2 = 101.53$, $df = 76$; $p = 0.027$; $GFI = .87$). Modificatie-indices geven aan hoe verbetering van dat model mogelijk is. Uit de resultaten blijkt dat gecorreleerde errortermen verondersteld moeten worden tussen twee paren errortermen, tussen de observatiemaat voor autoritatieve controle en voor restrictieve controle, en tussen de observatiemaat voor restrictieve controle en de ratingmaat voor restrictieve controle. Het betreft maten die ofwel de methode gemeen hebben, ofwel het concept waarop ze betrekking hebben. Deze wijzigingen zijn aangebracht; uit de χ^2 -waarde ($\chi^2 = 93.82$, $df = 74$, $p = 0.06$) blijkt dat het model met de data overeenstemt. De goodness-of-fit index is acceptabel (.89). Het model is goed gedefinieerd. In

Tabel 2*Geschatte factorladingen van variabelen van moeders op latente conceptuele en methodefactoren*

	O	AC	RC	R	OBS	OI	OV	KV
O-R	.76							
O-OBS	.51				.85			
O-OI	.54					-.34		
O-OV	.57						.28	
O-KV	.34							.38
AC-R		.83		.56				
AC-OBS		.42			-.33			
AC-OI		.49				-.45		
AC-OV		.46					.61	
AC-KV		.35						.94
RC-R			.48	.28				
RC-OBS			.48		-.46			
RC-OI			.68			.75		
RC-OV			.55				-.68	
RC-KV			.38					.38

Noot Conceptuele factoren: O = Ondersteuning; AC = Autoritatieve Controle; RC = Restrictieve Controle
 Methodefactoren: R = Ratingschalen; OBS = Observatiemethode; OI = Ouderinterview; OV = Oudervragenlijst; KV = Kindvragenlijst

Tabel 2 worden de geschatte ladingen van de maten voor moeders op de latente conceptuele en methodefactoren weergegeven. Alle ladingen op de latente conceptuele en methodefactoren, zoals weergegeven in Tabel 2, zijn significant. Maten voor de opvoedingsconcepten blijken convergente validiteit te bezitten. De ladingen van de kindmaten voor ondersteuning, voor autoritatieve controle en voor restrictieve controle zijn echter laag (<.40). Dus we moeten met betrekking tot de conclusie over de convergente validiteit voorzichtig zijn, omdat de geschatte ladingen op de methodefactoren in dit model hoog zijn, en in enkele gevallen hoger dan de geschatte lading van een maat op de betreffende conceptuele factor.

De discriminante validiteit in het model is gering. Aan één criterium voor de discriminante validiteit is voldaan: elke maat laadt op de conceptuele factor waarop de maat verondersteld werd te laden en geen enkele maat laadt op een tweede conceptuele factor. Er is sprake van discriminante validiteit als aan een tweede criterium is voldaan: correlaties tussen latente conceptuele factoren moeten laag worden geschat. De geschatte samenhangen zijn echter zeer hoog. De geschatte correlatie tussen Ondersteuning en Autoritatieve Controle is positief en hoog (.84). De geschatte correlatie tussen Ondersteuning en Restrictieve Controle (-.92) en de geschatte correlatie tussen Autoritatieve Controle en Restrictieve Controle (-.83) zijn hoog en negatief. Uit de data van moeders

blijkt dat de drie opvoedingsconcepten statistisch gezien geen discriminante validiteit bezitten.

Overigens bleek de aanname van niet gecorreleerde methodefactoren terecht te zijn. Het programma geeft geen aanwijzingen dat correlaties tussen die factoren moeten worden verondersteld.

Vaders

Het uitgangsmodel voor vaders wijkt af van het uitgangsmodel voor moeders.

Volgens Dishion (1990) moet een maat voor een concept tenminste één significante correlatie hebben met een andere maat voor hetzelfde concept om de maat als indicator voor een concept te accepteren in LISREL-analyses. De observatiemaat voor autoritatieve controle en de kindmaat voor autoritatieve controle correleren laag en niet significant met andere maten voor dat concept (zie Tabel 1). Bovendien vormen maten voor autoritatieve controle geen coherente factor, zoals blijkt uit de resultaten van de exploratieve factoranalyse. Met andere woorden, deze twee maten voor autoritatieve controle voldoen niet aan de criteria van Dishion en zijn derhalve in LISREL-analyses buiten beschouwing gelaten.

Het uitgangsmodel is op basis van deze bevindingen veranderd. Het uitgangsmodel is wederom een model bestaande uit drie gecorreleerde conceptuele factoren en vijf ongecorreleerde methodefactoren. Uit de eerste LISREL-

Tabel 3

Geschatte factorladingen van variabelen van vaders op latente conceptuele en methodefactoren

	O	AC	RC	R	OBS	OI	OV	KV
O-R	.71			.18				
O-OBS	.63				-.52			
O-OI	.51					-.13		
O-OV	.64						-.30	
O-KV	.27							.14
AC-R		.71		.58				
AC-OI		.30				.96		
AC-OV		.71					-.15	
RC-R			.50	.51				
RC-OBS			.57		.81			
RC-OI			.54			-.25		
RC-OV			.68				.74	
RC-KV			.46					.88

Noot Conceptuele factoren: O = Ondersteuning; AC = Autoritatieve Controle; RC = Restrictieve Controle

Methodefactoren: R = Ratingschalen; OBS = Observatie methode; OI = Ouderinterview; OV = Oudervragenlijst; KV = Kindvragenlijst

analyse blijkt dat dit uitgangsmodel niet overeenstemt met de data² ($\chi^2 = 76.76$, $df = 53$, $p < .018$, $GFI = .86$). Daarom hebben we onderzocht of andere modellen beter met de data overeenstemmen. Uit de resultaten van ons uitgangsmodel blijkt dat tussen één paar variabelen gecorreleerde errortermen moeten worden verondersteld, tussen de ouderinterviewmaten voor restrictieve controle en voor ondersteuning. Het betreft twee maten die met behulp van dezelfde methode zijn gemeten. Na deze correlatie tussen de errortermen te hebben ingevoerd, blijkt uit de χ^2 -waarde ($\chi^2 = 65.68$, $df = 52$, $p = 0.096$) dat het model overeenstemt met de data. De goodness-of-fit index is niet erg hoog (.87).

De geschatte factorladingen op de latente conceptuele en methodefactoren worden weer gegeven in Tabel 3.

Welke conclusie kunnen we op basis van deze resultaten trekken over de convergente validiteit van de data van vaders? Alle ladingen op de conceptuele factoren zijn significant. De convergente validiteit van het concept autoritatieve controle is echter laag, omdat de ladingen van slechts twee maten acceptabel zijn (>.40), de lading van de ouderinterviewmaat is laag (<.40). De convergente validiteit van maten voor ondersteuning en van maten voor restrictieve controle lijkt acceptabel, hoewel de lading van de kindmaat voor ondersteuning laag is (<.40). We moeten overigens met de conclusie dat de maten convergente validiteit bezitten

voorzichtig zijn, omdat geschatte ladingen van maten voor deze twee concepten soms hoger is op de methodefactoren dan op de conceptuele factor.

Tabel 3 laat ook conclusies toe over de discriminante validiteit van de drie opvoedingsconcepten. Er is sprake van discriminante validiteit, als uit de LISREL-analyse blijkt dat maten die laden op de conceptuele factor waarop zij verondersteld worden te laden niet laden op andere conceptuele factoren. In ons onderzoek is dat het geval. Geen enkele maat laadt op een tweede conceptuele factor. Maar LISREL-analyse schat ook de correlaties tussen de conceptuele factoren die wij onderscheiden. Een LISREL-model wijst op discriminante validiteit voor zover geschatte correlaties tussen conceptuele factoren laag is. In ons geval zijn de geschatte correlaties tussen de drie conceptuele factoren echter zo hoog, dat men nauwelijks van discriminante validiteit kan spreken. De geschatte correlatie tussen de opvoedingsconcepten ondersteuning en autoritatieve controle is hoog en positief (.77) en de geschatte correlatie tussen ondersteuning en restrictieve controle (-.79), alsook de geschatte correlatie tussen autoritatieve controle en restrictieve controle (-.85) is hoog en negatief.

De assumptie van niet gecorreleerde methodefactoren bleek overigens terecht.

3 Discussie

Uit een overzicht van de literatuur blijkt dat tot nu toe slechts in enkele studies zowel de convergente als de discriminante validiteit van opvoedingsmaten expliciet is onderzocht. Het gebrek aan systematisch onderzoek naar de convergente en de discriminante validiteit van opvoedingsconcepten staat in schril contrast tot de traditie van meer dan 50 jaar empirisch onderzoek naar opvoeding en socialisatiepraktijken, en tot de systematische validiteitsstudies in enkele andere domeinen van de sociale wetenschappen. Dit onderzoek probeert deze kloof in kennis te overbruggen. Het methodologische doel van dit onderzoek is beide validiteitsaspecten van drie centrale opvoedingsconcepten (nl. ondersteuning, autoritatieve controle en restrictieve controle) te onderzoeken. Deze zijn in vijf verschillende maten geoperationaliseerd, nl. een observatie-maat, een ouderinterview-maat, een maat gebaseerd op een vragenlijst voor ouders, een maat gebaseerd op een vragenlijst voor kinderen, en een ratingmaat. Hoewel resultaten van correlatieve analyses en factoranalyses op een tamelijk bevredigende convergente validiteit voor de drie concepten wijzen, blijkt uit LISREL-analyses dat we niet zonder meer tot convergente validiteit mogen besluiten, omdat voor verschillende maten de geschatte lading op de methodefactor hoger is dan op de betreffende conceptuele factor. Dit geldt zowel voor de data van moeders als voor de data van vaders. Met behulp van LISREL-analyse is een onderzoeker derhalve veel beter in staat een gefundeerd oordeel te geven over de convergente validiteit van een aantal maten die eenzelfde concept moeten meten.

Wat betreft de discriminante validiteit zijn de resultaten van de correlatie-analyses, de factoranalyses en de LISREL-analyses tamelijk teleurstellend. Dat wil zeggen, statistisch gezien zijn op basis van bovenstaande methodologische technieken vrij teleurstellende resultaten voor de discriminante validiteit gevonden. In de LISREL-procedure zijn correlaties tussen ondersteuning en autoritatieve controle hoog positief significant geschat, terwijl correlaties tussen ondersteuning en restrictieve controle en tussen autoritatieve en restrictieve controle ook hoog significant zijn

geschat, maar negatief. Het enige criterium voor de discriminante validiteit waaraan in de LISREL-analyse is voldaan, is dat elke maat laadt op de conceptuele factor waarop die maat verondersteld werd te laden en niet laadt op een tweede conceptuele factor.

Enkele maten voor concepten laden echter zeer laag op de conceptuele factoren waarop zij verondersteld werden te laden. We hebben vastgesteld dat deze lage ladingen op de betreffende factor veroorzaakt worden door lage correlaties tussen verschillende maten voor dezelfde concepten. Hoewel deze correlaties statistisch significant zijn, is de consequentie in LISREL-analyse laag geschatte ladingen van deze maten op de betreffende conceptuele factor. Bovendien gaan deze laag geschatte ladingen gepaard met een tamelijk grote errorterm. Volgens Biddle en Martin (1987) kan dit leiden tot overschatting van de correlaties tussen de conceptuele factoren. Hiervan lijkt in ons onderzoek sprake, vanwege de discrepantie tussen zeer hoog geschatte correlaties tussen de drie latente conceptuele factoren enerzijds, en anderzijds veel lagere correlaties tussen maten voor verschillende opvoedingsconcepten. Op grond hiervan zijn de geschatte hoge correlaties tussen conceptuele factoren in onze LISREL-analyses tenminste deels toe te schrijven aan statistische artefacten. Derhalve lijkt de conclusie om theoretiseren over opvoeding in termen van onderscheiden conceptuele dimensies op te geven, prematuur. Om die reden hebben we er ook vanaf gezien LISREL-analyses uit te voeren met slechts één conceptuele factor. De geschatte correlaties tussen de latente conceptuele factoren nodigen daartoe uit, de feitelijke correlaties tussen de maten voor concepten (zie Tabel 1) echter niet.

In het bovenstaande hebben we gewezen op de bevinding van lage correlaties tussen maten voor hetzelfde opvoedingsconcept, hoewel hoge correlaties binnen hetzelfde concept verwacht werden. De geobserveerde lage correlaties kunnen toe te schrijven zijn aan het feit dat ouderlijk opvoedingsgedrag in een grote verscheidenheid aan situaties is gemeten. De conceptuele dimensie voor bijvoorbeeld autoritatieve controle bevat een tamelijk grote verscheidenheid aan min of meer situatiegebonden reacties en gedragingen. Dit zou leiden tot een voorkeur voor situatiegebonden con-

cepten boven theoretiseren in termen van molaire opvoedingsconcepten over de situationele context heen. Enkele auteurs hebben reeds eerder gepleit voor situatie-specifieke concepten (Power & Manire, 1992; Ree, 1990). Vooral voor de maten voor autoritatieve controle kunnen we ons de vraag stellen of alle gedragingen die geclassificeerd zijn als uitingen van autoritatieve controle onder één factor Autoritatieve Controle gerangschikt kunnen worden. De correlaties tussen deze maten zijn laag. Met andere woorden, in toekomstig onderzoek verdient het wellicht de voorkeur om verschillende aspecten van autoritatieve controle te onderscheiden en deze aspecten te beschouwen als constructen die onafhankelijk van elkaar zijn. Uit Tabel 1 blijkt dat autoritatieve controle zoals gemeten met observaties niet correleert met autoritatieve controle zoals gemeten met interviews en met vragenlijsten. Autoritatieve controle gemeten tijdens observaties verwijst met name naar uitleg bij een cognitief probleem en naar suggesties om een probleem op te lossen. Autoritatieve controle zoals gemeten met interviews en vragenlijsten verwijst meer naar het aanmoedigen van persoonlijk en materieel herstel en naar het wijzen op consequenties van gedrag voor anderen. Anderzijds stellen wij voor naast deze situatiespecifieke concepten het concept autoritatieve controle te handhaven, omdat in alle situaties ouderlijke controle impliceert dat het kind een stem gegeven wordt in beslissingen en dat overleg gepleegd wordt over regels en beslissingen van ouders.

In dit onderzoek zijn de lage coëfficiënten van de convergente validiteit voor de opvoedingsconcepten deels toe te schrijven aan het feit dat de kindmaten niet substantieel samenhangen met maten voor hetzelfde concept. Het lijkt plausibel te veronderstellen dat er verschillende conceptualiseringën over opvoeding bij de verschillende gezinsleden bestaan (Callan & Noller, 1986; Eisikovits & Sagi, 1982; Gecas & Schwalbe, 1986; Koudelkova, 1989); ouders hanteren andere conceptualiseringën dan kinderen.

Op basis van de vrij lage convergente correlaties wordt een groot deel van de variantie in de verschillende maten voor de opvoedingsconcepten in LISREL-analyse als methodevariantie geschat. Bovendien is in onze maten gebaseerd op observaties en interviews een

belangrijk deel van de methodevariantie toe te schrijven aan het gebruik van proportiescores. Aangezien voor elke ouder de scores op concepten gerelateerd zijn aan het totaal aantal uitingen, kunnen ouders niet op alle concepten een maximale score krijgen. Een hoge proportiescore op restrictieve controle bijvoorbeeld sluit de mogelijkheid van een hoge score op ondersteuning en/of autoritatieve controle uit. Absolute scores zouden het probleem van een overschatting van methodevariantie niet hebben opgelost. In dat geval krijgen ouders die het meeste praten tijdens observaties en over de opvoedingssituaties de hoogste scores op alle concepten, en ouders die weinig verbaal ingesteld zijn krijgen lagere scores op alle concepten. Daardoor zouden alle maten voor ondersteuning, autoritatieve en restrictieve controle positief met elkaar samenhangen op basis van een kunstmatig gedeelde methodevariantie. Voor de ratings kan de methodevariantie veroorzaakt zijn door het feit dat beoordeelaars zich een globaal en algemeen evaluatieve impressie over de vaders en moeders vormen, variërend van zeer positief tot zeer negatief. Als ratingscores gebaseerd zijn op of beïnvloed zijn door een dergelijke algemeen evaluatieve impressie, krijgen ouders met een positieve indruk de hoogste scores op ondersteuning en autoritatieve controle, en de lagere scores op restrictieve controle. Voor ouders met een negatieve indruk zou het omgekeerde patroon gelden.

Behalve bovengenoemde statistische en analytische argumenten, zijn er ook theoretische en empirische argumenten om uit te gaan van verschillende concepten in het domein van opvoeding. Er is geen theoretische reden voor de analytische eis bijvoorbeeld in LISREL, dat de drie opvoedingsconcepten die in dit onderzoek zijn gebruikt onafhankelijke factoren zijn met lage of geen intercorrelaties. Toch wordt die onafhankelijkheid in de literatuur vaak impliciet verondersteld, met name als auteurs op basis van combinaties van opvoedingsdimensies besluiten tot verschillende opvoedingstijlen. Zo onderscheiden Maccoby en Martin (1983) twee centrale opvoedingsdimensies, responsiviteit en controle, waarop ouders hoog of laag kunnen scoren. Combinatie van die twee dimensies leidt tot vier opvoedingstypen: autoritatieve ouders (responsief en veel con-

trole), autoritaire ouders (weinig responsief en veel controle), permissieve ouders (responsief en weinig controle) en onverschillige ouders (weinig responsief en weinig controle). Ook de typologie van Angenent (1976) wekt de suggestie dat er onafhankelijke opvoedingsdimensies zouden zijn. Hij onderscheidt warme en koude ouders en ouders die veel en ouders die weinig restrictieve controle gebruiken. Combinatie van deze twee dimensies leidt tot vier typen: betrokken ouders (warm en sterk restrictief), tolerante ouders (warm en weinig restrictief), intolerante ouders (koud en sterk restrictief) en onverschillige ouders (koud en weinig restrictief).

Er is niets op tegen dat auteurs uitgaan van dimensies en op basis daarvan typen opvoedingsstijlen construeren. Er wordt echter te weinig nadruk gelegd op het feit dat bepaalde typen in werkelijkheid meer waarschijnlijk zijn dan andere typen, omdat de dimensies waarop de typologie is gebaseerd niet onafhankelijk van elkaar zijn. Op basis van onze studie mogen we verwachten dat ondersteunend opvoedingsgedrag eerder gepaard gaat met het uitvoeren van autoritatieve controle en minder vaak met toepassing van restrictieve controle. Gelet op deze samenhangen verdient het aanbeveling in toekomstige studies naar bijvoorbeeld effecten van opvoeding op ontwikkeling van kinderen niet alleen te kijken naar de effecten van afzonderlijke opvoedingsgedragingen op zich, maar ook naar de effecten van combinaties van gedragingen. Wellicht heeft autoritatieve controle alleen dan een positief effect op de sociale ontwikkeling van een kind als die controle gepaard gaat met ondersteunend opvoedingsgedrag. Of wellicht is de veronderstelde negatieve invloed van restrictieve controle minder negatief als ouders ondanks hun strikte manier van controleren nog redelijk responsief op signalen van hun kind reageren.

Een tweede implicatie van onze studie is dat bij toekomstig onderzoek naar bijvoorbeeld effecten van opvoeding op ontwikkeling van kinderen beter beargumenteerd moet worden op welke wijze opvoeding gemeten wordt. De keuze die gemaakt wordt voor observaties (taak of maaltijd), interviews, vragenlijsten of ratings wordt in veel studies niet beargumenteerd. De keuze lijkt vaak af te hangen van niet direct inhoudelijke overwegingen zoals be-

schikbare tijd en geld. De relatief lage correlaties tussen maten voor eenzelfde concept brengen ons tot de conclusie dat de ene maat niet zomaar kan worden uitgewisseld voor een andere. Met betrekking tot autoritatieve controle hebben we al vastgesteld dat een observatiemaat een andere vorm van autoritatieve controle meet dan een interviewmaat. Wil een onderzoeker samenhang aantonen tussen cognitieve ontwikkeling van kinderen en autoritatieve controle dan lijkt een observatiemaat voor autoritatieve controle meer geschikt dan een interviewmaat. De observatiemaat heeft namelijk betrekking op de wijze waarop een ouder uitleg geeft bij cognitieve problemen en suggesties geeft voor oplossingen. De interviewmaat duidt meer op de mate waarin een ouder wijst op de consequenties van het gedrag van een kind voor anderen. Uit de literatuur (De Veer & Janssens, 1994) blijkt dat deze vorm van controle samenhangt met de morele ontwikkeling van een kind. Is een onderzoeker geïnteresseerd in relaties tussen controle en morele ontwikkeling dan zou voor de operationalisatie van controle geen gebruik gemaakt moeten worden van observaties tijdens taakuitvoeringen, maar van interviews met ouders en/of kinderen. In een ander artikel hebben we uitgewerkt dat hetzelfde geldt voor de operationalisering van ondersteuning en restrictieve controle (Ten Haaf & Janssens, 1994). Onderzoekers die deze concepten willen relateren aan aspecten van kind-ontwikkeling moeten zich steeds per aspect afvragen welke operationalisering van ondersteuning en restrictieve controle de meest voorspellende waarde zal hebben ten aanzien van het door hen te bestuderen kind-aspect.

Noten

- 1 In dit uitgangsmodel wordt geen onverklaarde variantie verondersteld voor de volgende variabelen: ondersteuning gemeten met de observatiemethode, autoritatieve controle gemeten met de ratingprocedure, autoritatieve controle gemeten met de vragenlijst die bij het kind is afgenomen en restrictieve controle gemeten met het ouderinterview. De analyse zou zonder deze assumpties niet tot een oplossing leiden.
- 2 In dit uitgangsmodel wordt geen onverklaar-

de variantie verondersteld voor de volgende variabelen: autoritatieve controle gemeten met het ouderinterview, restrictieve controle gemeten met de observatiemethode, restrictieve controle gemeten met de oudervragenlijst en restrictieve controle gemeten met de vragenlijst die bij het kind is afgenomen. De analyse zou zonder deze assumpties niet tot een oplossing leiden.

Literatuur

- Angenent, H. L. W. (1976). *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling*. Nijkerk: Intro.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4.
- Baumrind, D. (1973). The development of instrumental competence through socialization. In A. Pick (Ed.), *Minnesota symposia on child psychology*, vol. 7 (pp. 3-46). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Becker, W. C. (1964). Consequences of different kinds of parental discipline. In M. L. Hoffman & L. W. Hoffman (Eds.), *Review of child development research*. Vol. 1 (pp. 169-208). New York: Russell Sage Foundation.
- Biddle, B. J., & Martin, M. M. (1987). Causality, confirmation, credulity, and structural equation modeling. *Child Development*, 58, 4-17.
- Block, J. H. (1981). *The child-rearing practices report (CRPR): A set of Q items for the description of parental socialization attitudes and values*. Unpublished manuscript, Institute of Human Development, University of California, Berkeley.
- Callan, V. J., & Noller, P. (1986). Perceptions of communicative relationships in families with adolescents. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 813-820.
- Campbell, D. T., & Fiske, D. W. (1959). Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix. *Psychological Bulletin*, 56, 81-105.
- Cromwell, R. E., Olson, D. H. L., & Fournier, D. G. (1976). Diagnosis and evaluation in marital and family counseling. In D. H. L. Olson (Ed.), *Treating relationships* (pp. 517-562). Lake Mills, IA: Graphic Publishing.
- Deal, J. E., Halverson, C. F., & Wampler, K. S. (1989). Parental agreement on childrearing orientations: relations to parental, marital, family and child characteristics. *Child Development*, 60, 1025-1034.
- Dekovic, M. (1992). *The role of parents in the development of child's peer acceptance*. Assen: Van Gorcum.
- Demo, D. H., Small, S., & Savin-Williams, R. C. (1987). Family relations and the self-esteem of adolescents and their parents. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 705-715.
- Dishion, Th. J. (1990). The family ecology of boys' peer relations in middle childhood. *Child Development*, 61, 874-892.
- Eisikovits, Z., & Sagi, A. (1982). Moral development and discipline encounter in delinquent and non-delinquent adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 11, 217-230.
- Ekblad, S. (1986). Relationships between child-rearing practices and primary school children's functional adjustment in the People's Republic of China. *Scandinavian Journal of Psychology*, 27, 220-230.
- Elias, M. J., Ubriaco, M., & Gray, J. (1985). A cognitive behavioral analysis of parental facilitation of children's social cognitive problem solving. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 6, 57-72.
- Fiske, D. W. (1982). Convergent and discriminant validation in measurement and research strategies. In D. Brinberg & L. H. Kidder (Eds.), *Forms of validity. New directions for methodology of social and behavioral science* (pp. 77-92). San Francisco: Jossey-Bass.
- Gecas, V., & Schwalbe, M. L. (1986). Parental behavior and adolescent self-esteem. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 37-46.
- Graham, J. W., Rohrbach, L. A., Hansen, W. B., Flay, B. R., & Johnson, C. A. (1989). Convergent and discriminant validity for assessment of skill in resisting a role play alcohol offer. *Behavioral Assessment*, 11, 353-379.
- Grolnick, W. S., & Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81, 143-154.
- Haaf, P. G. J. ten (1993). *Opvoedingsdimensies: Convergente en discriminante validiteit*. Academisch proefschrift. Nijmegen: Universiteitsdrukkerij.

- Haaf, P. G. J. ten, & Janssens, J. M. A. M. (1994). Indelingscriteria voor opvoedingsconcepten. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 10, 317-327.
- Helmke, A., & Kischkel, K.-H. (1980). Zur Wahrnehmung elterlichen erziehungsverhaltens durch die Eltern und ihre Kinder und dessen Erklärungswert für kindliche Persönlichkeitsmerkmale. In H. Lukesch, M. Perrez & K. A. Schneewind (Eds.), *Familiäre Sozialisation und Intervention* (pp. 81-105). Bern: Verlag Hans Huber.
- Hess, R. D., & McDevitt, T. M. (1984). Some cognitive consequences of maternal intervention techniques: A longitudinal study. *Child Development*, 55, 2017-2030.
- Hoffman, M. L. (1970). Moral development. In P. H. Mussen (Ed.), *Carmichael's handbook of child psychology. Vol. 2* (pp. 261-359). New York: Wiley & Sons.
- Hoffman, M. L. (1975). Altruistic behavior and the parent-child relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 5, 937-943.
- Hoffman, M. L., & Saltzstein, H. D. (1967). Parent discipline and the child's moral development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 45-57.
- Holden, G. W., & Edwards, L. A. (1989). Parental attitudes toward child rearing: instruments, issues and implications. *Psychological Bulletin*, 106, 29-58.
- Janssen, A. W. H. (1990). "Ik zal je mores leren!" Een onderzoek naar de relatie tussen opvoedergedrag en de morele ontwikkeling van het kind. Academisch proefschrift. Nijmegen: KUN.
- Jaworowska, A. (1981). Parental behavior as perceived by parents and their children. *Polish Psychological Bulletin*, 12, 177-186.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1981). LISREL V: An analysis of linear structural relations by method of maximum likelihood. Chicago: International Education Services.
- Kochanska, G., Kuczynski, L., & Radke-Yarrow, M. (1989). Correspondence between mothers' self-reported and observed child-rearing practices. *Child Development*, 60, 56-63.
- Koudelkova, A. (1989). The problem of correlation between dimensions of hostility and authoritarianism in parental child-rearing practices. *Studia Psychologica*, 31, 295-307.
- Krampen, G. (1989). Perceived child-rearing practices and the development of locus of control in early adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 12, 177-193.
- Lapsley, D. K., & Quintana, S. M. (1989). Mental capacity and role-taking: A structural equations approach. *Merrill-Palmer Quarterly*, 35, 143-163.
- Lavee, Y. (1988). Linear Structural Relationships (LISREL) in family research. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 937-948.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of the child: Vol. 4. Socialization, personality and social development* (pp. 1-101). New York: J. Wiley.
- Marsh, H. W., & Hocevar, D. (1988). A new and more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73, 107-117.
- Michaels, G. Y., Messé, L. A., & Stollak, G. E. (1983). Seeing parental behavior through different eyes: exploring the importance of person perception processes in parents and children. *Genetic Psychology Monographs*, 107, 3-60.
- Patterson, G. R., & Bank, L. (1986). Bootstrapping your way in the nomological thicket. *Behavioral Assessment*, 8, 49-73.
- Power, Th. G., & Manire, S. H. (1992). Child rearing and internalization: A developmental perspective. In J. M. A. M. Janssens & J. R. M. Gerris (Eds.), *Child rearing: influence on prosocial and moral development*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Ree, E. M. de (1990). *Verhaaltjes voor ouders. De ontwikkeling van een instrument voor het analyseren en meten van opvoederspresentatie van ouders*. Leuven: Garant-uitgevers.
- Repinski, D. J., & Whitbeck, L. B. (1989, April). Parental behavior and adolescent self-esteem. An assessment of measures. Poster presented at the SRCD-meeting te Kansas City.
- Roberts, W. L. (1986). Nonlinear models of development: an example from socialization of competence. *Child Development*, 57, 1166-1178.
- Rollins, B. C., & Thomas, D. L. (1979). Parental support, power, and control techniques in the socialization of children. In W. R. Burr, R. Hill, F. I. Nye & I. L. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family: Vol. 1. Research-based theories* (pp. 317-364). London: Free Press.
- Rothbaum, F. (1986). Patterns of maternal acceptance. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 112, 435-458.
- Rothbaum, F. (1988). Maternal acceptance and child functioning. *Merrill-Palmer Quarterly*, 34, 163-184.

- Russell, A., & Russell, G. (1989). Warmth in mother-child and father-child relationships in middle childhood. *British Journal of Developmental Psychology*, 7, 219-235.
- Savin-Williams, R. C., & Small, S. A. (1986). The timing of puberty and its relationship to adolescent and parent perceptions of family interactions. *Developmental Psychology*, 22, 342-347.
- Schmitt, N., & Stults, D. M. (1986). Methodology review: analysis of MTMM matrices. *Applied Psychological Measurement*, 10, 1-22.
- Schwarz, J. C., & Mearns, J. (1989). Assessing parental childrearing behaviors: a comparison of parent, child and aggregate ratings from two instruments. *Journal of Research in Personality*, 23, 450-468.
- Schwarz, J. C., Barton-Henry, M. L., & Pruzinsky, Th. (1985). Assessing child-rearing behaviors: a comparison of ratings made by mother, father, child and sibling on the CRPBI. *Child Development*, 56, 462-479.
- Seyen, E. van (1985). *Sociale ondersteuning en de competentie van adolescenten*. (Social support and adolescents' competence) Nijmegen: Department of Developmental Psychology.
- Siebenheller, F. A. (1990). *Problematische opvoedingsituaties: percepties, emoties en disciplineeringsreacties van ouders*. Academisch proefschrift. Nijmegen: KUN.
- Small, S. A. (1988). Parental self-esteem and its relationship to childrearing practices, parent-adolescent interaction and adolescent behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 1063-1072.
- Staub, E. (1979). *Positive social behavior and morality: Vol. 2. Socialization and development*. New York: Academic Press.
- Veer, A. J. E. de & Janssens, J. M. A. M. (1994). Victim-oriented discipline, interpersonal understanding and guilt. *Journal of Moral Education*, 23, 165-182.
- Widaman, K. F. (1985). Hierarchically nested covariance structure models for multitrait-multimethod data. *Applied Psychological Measurement*, 9, 1-26.
- Wuffel, F. J. de (1986). *Attachment beyond childhood. Individual and developmental differences in parent-adolescent attachment relationships*. Academisch proefschrift. Nijmegen: Stichting Studentenpers.

Auteurs

P. G. J. ten Haaf is als docente verbonden aan de Vakgroep Algemene Pedagogiek van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

J. M. A. M. Janssens is als Universitair Hoofddocent verbonden aan de Vakgroep Algemene Pedagogiek van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Adres: Vakgroep Algemene Pedagogiek, KU Nijmegen, Montessorilaan 3, 6525 HR Nijmegen

Abstract

Child-rearing measures: Convergent and discriminant validity.

P. G. J. ten Haaf & J. M. A. M. Janssens. Pedagogische Studiën, 1995, 72, 322-339.

The purpose of this research was to determine the convergent and discriminant validity of multi-operationalized measures of three child-rearing concepts: support, authoritative control and restrictive control. To assess child-rearing concepts observations at mealtime and in task situations, interviews with parents, questionnaires, one for parents and one for children, and ratingscales were used. In this study 89 mothers and 65 fathers and their 89 children (aged 10-13 years) participated. Convergent and discriminant validity were tested by using explorative factor analyses and LISREL analyses. The convergent validity of the three child-rearing concepts was satisfactory, though the correlations between different measures of the same concept were not as high as expected. The discriminant validity of the measures of the three child-rearing concepts was low: measures of parental support and control appeared to be highly related to each other.

Bijlage 1

Overzicht van 28 studies naar convergente en discriminante validiteit

Analyse van convergente validiteit			
	Intercorrelaties hoog ($r > .40$)	Intercorrelaties matig ($.20 < r < .40$)	Intercorrelaties laag ($r < .20$)
O	4, 17, 22, 23, 26, 27	3, 4, 9, 10, 20, 26, 27	4, 14, 18, 21, 24.
AC	4, 9.	3, 4, 9, 10, 11, 13, 14, 15.	4, 12, 14, 18, 21, 24.
RC	5, 15, 17, 26, 27	3, 11, 13, 15, 19, 20, 21, 25.	12, 13, 18, 20, 21.
Analyse van discriminante validiteit			
	Intercorrelaties hoog ($r > .40 $)	Intercorrelaties matig ($.20 < r < .40 $)	Intercorrelaties laag ($r < .20 $)
RC-AC	3, 15.	18	13, 19
RC-O	2, 3, 16, 21, 26, 27.	18	16, 21, 26, 27.
AC-O	3, 4, 9.	18	4, 9, 10.

Noot 1 De 28 studies zijn: 1. Callan & Noller, 1986; 2. Deal, Halverson & Wampler, 1989; 3. Dekovic, 1992; 4. Demo, Small & Savin-Williams, 1987; 5. Dishion, 1990; 6. Eisikovits & Sagi, 1982; 7. Ekblad, 1986; 8. Elias, Ubriaco & Gray, 1985; 9. Gecas & Schwalbe, 1986; 10. Grolnick & Ryan, 1989; 11. Helmke & Kischkel, 1980; 12. Hess & McDevitt, 1984; 13. Janssen, 1990; 14. Jaworowska, 1981; 15. Kochanska, Kuczinsky & Radke-Yarrow, 1989; 16. Koudelkova, 1989; 17. Krampen, 1989; 18. Michaels, Messé & Stollak, 1983; 19. Patterson & Bank, 1989; 20. Repinski & Whitbeck, 1989; 21. Roberts, 1986; 22. Rothbaum, 1986; 23. Rothbaum, 1988; 24. Russell & Russell, 1989; 25. Savin-Williams & Small, 1986; 26. Schwarz, Barton-Henry & Pruzinsky, 1985; 27. Schwarz & Mearns, 1989; 28. Small, 1988. De nummers in de Tabel verwijzen naar deze nummering.

Noot 2 In sommige studies zijn hoge, matige en/of lage convergente en discriminante validiteitscoëfficiënten gevonden. Dat is mogelijk, omdat in deze onderzoeken twee of meer opvoedingsconcepten zijn gebruikt, en omdat twee of meer instrumenten zijn gebruikt om deze concepten te meten. Daardoor is het mogelijk om meer dan één convergente en/of discriminante validiteitscoëfficiënt in deze onderzoeken te betrekken.

Noot 3 In de Tabel worden geen 28 studies vermeld, doordat in sommige studies geen aandacht aan convergente en/of discriminante validiteit wordt besteed, hoewel de verzamelde data daarvoor wel geschikt zijn. De volgende studies besteden geen aandacht aan de convergente validiteit: 1, 2, 6, 7, 8, 16, 25, 28. De volgende studies gaan niet in op discriminante validiteit: 1, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 28.

Noot 4 O = Ondersteuning; AC = Autoritatieve Controle; RC = Restrictieve Controle